

Anthony Bonner

<http://www.ub.edu/llulldb>

Anthony Bonner va néixer a Nova York el 28 de febrer de l'any 1928. Des de l'any 2016 —any del setè centenari de la mort de Ramon Llull— era membre corresponent de la Secció de Filosofia i Ciències Socials (SFCS) de l'Institut d'Estudis Catalans. Ha mort el 8 de desembre del 2025 a Mallorca. Ell mateix es definia com un mallorquí de Nova York. Vet-aquí un primer detall de complexitat. La seva formació fou inicialment encarada cap a la música, que estudià a Harvard i amplià després a París. Però s'adonà ben tost que no tindria futur com a compositor de música de films —era el seu desideràtum—, i abandonà la carrera. A París, descobrí la filologia i decidí constituir-se traductor, canvi d'orientació professional que és un segon detall de complexitat. Retornat a Amèrica, es guanyà la vida com a traductor, es casà, formà una família i el 1954, als vint-i-sis anys, s'instal·là a Mallorca. Un tercer detall de complexitat. N'hi afegirem un altre: la seva afició a les matemàtiques, detall que comparteix amb altres músics, i ben famosos. I encara un altre detall: la seva competència en botànica.

Els qui el van tractar assíduament són unànimes a definir-lo com un home bo, modest, decidit, emprenedor, molt intel·ligent, molt treballador.

La Mallorca dels anys cinquanta encara es podia considerar des d'Amèrica com un país ple de sorpreses. Bonner hi va aterrar amb armes i bagatges, immersint-se en la vida mallorquina al cent per cent. Hi treballà com a músic: compositor, crític, impulsor de grups musicals. La seva formació en filologia li va permetre guanyar-se la vida com a traductor, assenyaladament del català a l'anglès. Però Bonner aviat es plantà al centre de la història intel·lectual mallorquina: l'estudi de la figura de Ramon Llull. Abans d'entrar en aquesta matèria és imprescindible evocar aquell aspecte que el podia haver integrat perfectament a la Secció de Ciències Biològiques de l'IEC. Bonner fou un apassionat de la naturalesa i, en conseqüència, dels problemes del medi ambient. Amb altres mallorquins que compartien la mateixa preocupació, assenyaladament F. de B. Moll, Xisco Avellà i d'altres, va fundar el 1973 el Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB), del qual fou president entre 1980 i 1996. En el si

d'aquesta formació, Bonner hi desplega una activitat científica singular, que va donar com a resultat la publicació de l'obra *Plantes de les Balears* (1976), obra de referència per al coneixement del medi natural de les Illes, editada també en anglès. Es tracta d'un llibre pensat per a les persones que es vulguin iniciar en el món de la botànica. Il·lustrat per la seva filla, Aina Bonner, l'obra representà una innovació notable en explicar, amb un llenguatge clar i entenedor, les principals comunitats vegetals de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera, i les característiques que permeten identificar-les, utilitzar-les o, simplement, admirar-les.

El llibre no era una aventura puntual, sinó el primer volum de la col·lecció «Manuals d'introducció a la naturalesa», de l'Editorial Moll. Resulta especialment interessant avui la lectura del pròleg, en què l'autor dedicava unes paraules a la conservació de la natura, advertint sobre la destrucció dels ecosistemes i sobre la recollida de plantes per a herbaris, tot recomanant la fotografia com a alternativa. El text es tanca amb una afirmació tan senzilla com contundent: «La natura és l'herència de tothom; tots hem d'ajudar a conservar-la».

A Mallorca, doncs, Bonner abraça el lul·lisme com a tasca principal del seu treball. En aquests moments tot just inicials de la reconstrucció de l'itinerari intel·lectual de Bonner, ben o mal comptats, hi ha sobre la taula un centenar de títols bibliogràfics de Bonner dedicats a Llull. És complicat assajar una reestructuració temàtica d'aquesta bibliografia, però disposem d'alguns punts d'orientació. Aquí en tocarem tres que ens semblen essencials i dos més de complementaris.

1. Bonner ha dedicat un bon grapat d'estudis als problemes de la cronologia de la vida i dels escrits de Llull, matèria inaugurada en temps moderns per Tomàs Carreras i Artau i prosseguida per Erhard-Wolfram Platzeck. Però Bonner no ha estat un catalogador clàssic. La seva exploració de la cronologia i de la bibliografia lul·lianes no ha estat catalogràfica, sinó genètica: vida i obra considerades sincrònicament, amb l'esguard fix en la naixença diacrònica de les obres una de l'altra, naixença il·lustrada amb escolis laterals.

2. Un segon punt, i és el punt fort, el constitueixen els estudis sobre l'*Art* lul·liana. Com tothom sap, el centre de l'obra de Llull és

l'*Art*, i en tant que «el millor llibre del món» i l'instrument d'una «ciència universal» l'*Art* ja des del principi va causar problemes al seu mateix autor: després de l'anada a París a presentar l'artefacte artístic a la Universitat, amb èxit més que dubtós, Llull es va veure obligat a fer-hi modificacions, i aquest és el motiu del pas d'una *Art* quaternària a una *Art* ternària, amb la consegüent modificació de les figures i de l'aparell complementari. Aquest resultat és deu a les recerques de Robert Pring-Mill, i Bonner l'ha aprofundit amb el seu esforç per a formular una mena de genealogia de l'obra l'*Art* i dels seus elements en cadascun dels seus episodis i en la totalitat del punt central del pensament lul·lià.

A través d'una meditació assídua de l'*opus* lul·lià i de diversos estudis concrets (el sentit del mot *dignitat*, les figures, etc.), Bonner va poder elaborar un llibre que ara com ara és el millor que hi ha per a endinsar-se en el bosc artístic de Llull: *L'art i la lògica de Ramon Llull. Manual d'ús*, primer publicat en anglès el 2007 i el 2012 en català. Bonner ha pogut establir que el sistema artístic lul·lià passa quatre moments que es despleguen en quatre obres: *L'Ars compendiosa inveniendi veritatem*, *l'Ars demonstrativa*, *l'Ars generalis ultima* i la *Lògica nova*. El *Manual d'ús* fa una anàlisi a la menuda de com s'estructura, com canvia i com s'adapta l'*Art* lul·liana en cadascun d'aquests moments successius, tenint sempre com a referència més o menys llunyana la lògica aristotèlica triomfant a París. Això no s'havia fet mai, i per aquesta causa el *Manual* de Bonner és un llibre providencial, que resumeix anys i panys de temptatives per a resoldre els problemes que planteja l'abordatge de l'*Art*: només la consideració diacrònica i —m'atreiria a dir— microgràfica aplicada per Bonner a elucidar cada pas d'una obra canviant ha permès de comprendre'n l'articulació i fer-la intel·ligible al públic modern.

Perquè el problema, potser insoluble, de l'*Art* lul·liana és que vol ser una lògica de primera intenció (estimar i fer estimar Déu) i de segona intenció (estructurar científicament tota la realitat), i en aquest sentit s'allunya de tota lògica formal corrent: pressuposa una determinada ontologia, sensible a la intensitat. Si l'ésser, tal com el concep Llull, és *agència*, dinamisme, l'*Art* vol oferir les claus per a trobar les regles de *combinació* que permetin relacionar la realitat logicoontològica en la totalitat del seu dinamisme. En tal context, el treball útil de l'historiador modern del pensament de Llull només pot

consistir a analitzar les fases d'estructuració de l'*Art*, els elements que subsisteixen i/o es transformen en una etapa i l'altra i la comparació de l'*Art* amb les «màquines de pensar» que s'han plantejat arran i després de Llull. Aquesta feina ha quedat meravellosament facilitada pel *Manual* de Bonner. El seu impacte ja es fa sentir en els estudis recents.

3. Bonner ha excel·lit també en la divulgació de l'obra lul·liana justament a través de la traducció. El 1984 publicava a Princeton els dos volums de *Selected Works of Ramon Llull (1232-316)*, que contenen les traduccions a l'anglès del *Libre del gentil e dels tres savis*, de l'*Ars demonstrativa*, de l'*Ars Brevis*, del *Fèlix o Llibre de meravelles*, del *Liber principiorum medicinae* i per acabar de les *Flores amoris et intelligetiae*. L'antologia —molt ben pensada per a un públic desconexidor de Llull— començava amb una introducció llarga i al seu torn complexa: en una primera part es presentava Ramon Llull en el seu context històric —amb traducció adjunta de la *Vita coetanea*—; en una segona part, Bonner estudiava el nucli central del pensament lul·lià, subratllant els nexes entre lògica i metafísica, i intentava clarificar el dinamisme ontològic lul·lià, d'arrel platònica; la tercera part tractava de la història del lul·lisme, de la polèmica inquisitorial contra Llull, dels textos alquímics pseudolul·lians i de la vitalitat dels estudis lul·lians durant els segles XIX i XX. Cadascun dels textos traduïts és valorat pel que significa en el context cultural on neix, amb referències a llur tradició manuscrita i editorial. Després dels textos, Bonner hi afegeix un catàleg cronològic de l'obra lul·liana que omple més de seixanta pàgines. El catàleg no és un simple llistat, ans s'articula en seccions o capítols, que fan la impressió de trobar-se davant una història. Com tots els catàlegs, té la virtut de no satisfer les expectatives de tothom, i se li ha retret que no cita els manuscrits on es conserven les obres ni llurs incipits. El primer retret correspon a una expectativa no satisfeta i molt llarga de satisfer. La segona és més oportuna, a causa de la varietat de titulacions d'una mateixa obra que hom troba en els manuscrits lul·lians i fins i tot per les obres que es transmeten sense títol, casos en què l'incipit esdevé un element imprescindible.

4. Anthony Bonner també ha estat editor de Llull. Va prendre part en la iniciativa de les NEORL («Nova Edició de les Obres de Ramon Llull»). Un dels llibres lul·lians que va apreciar més, el *Libre del gentil e dels tres savis*, el va editar en aquesta col·lecció el 1993, en va prologar més tard la traducció alemanya i el va estudiar en relació amb l'apologètica Llull. També va editar la *Lògica nova* i un apèndix en català sobre la matèria: *Doctrina e manera d'aplicar lògica nova a la ciència de dret e de medecina* (1998).

Aquí cal entonar un *mea culpa*. En publicar aquestes obres, ja feia temps que Bonner era membre corresponent de l'IEC, concretament de la SFCS, i em va doldre aleshores i encara em dol avui que en un anuari de la Secció aquestes dues edicions fossin recensionades de manera abrupta. Perquè justament quan, en honor de la veritat, més rigorosa ha de ser una crítica, també té el deure moral de ser ponderada, i en cap moment no ha de fer la impressió de derivar cap a la desqualificació personal. Les edicions crítiques que contenen errors puntuals, sempre quantificables, també contenen la mar restant d'encerts, i això en cap cas no es pot obviar. Em permeto d'evocar entre nosaltres aquest fet, que algú podrà retreure amb raó, per diversos motius: perquè consti que en som conscients, perquè recordem que el nostre compromís amb la veritat ha de ser humil i servicial —i, si fos possible, també elegant—, i perquè consti una reparació almenys pòstuma a Anthony Bonner.

Perquè, si *de mortuis nisi bene*, dels grans treballadors vius també.

5. Bonner aplegà en el curs del seu treball una gran quantitat d'informació. D'aquest llegat en va fer donació al Centre de Documentació Ramon Llull de la Universitat de Barcelona, on radica la base de dades lul·liana avui imprescindible per als estudis en la matèria. Deixa, doncs, feina per als qui vulguin participar en una herència tan esplèndida.

El *cursus honorum* d'Anthony Bonner, salvant omissions i desitjant ampliacions, es concreta com segueix:

1977 *Magister* de la *Maioricensis Schola Lullistica*

1980-1996 President del GOB.

1986 Premi de la Crítica Serra d'Or de Catalanística

1988 Director de les NEORL
1989 Premi Miquel dels Sants Oliver de l'Obra Cultural Balear
1990 Premi Nacional de Literatura Catalana
1994 Doctor *honoris causa* per la Universitat Albert Ludwig de
Friburg, de Brisgòvia
1995 Doctor *honoris causa* per la Universitat de Barcelona
1997 Creu de Sant Jordi
2002 Medalla d'Or del Consell de Mallorca
2002 Premi Ramon Llull de les Lletres del Govern de les Illes
Balears
2015 Premi Internacional Catalònia de l'Institut d'Estudis
Catalans
2016 Doctor *honoris causa* per la Universitat de les Illes Balears
2016 Membre Corresponent de la Secció de Filosofia i Ciències
de l'IEC
2017 Medalla d'Honor de la Xarxa Vives d'Universitats

Jaume de Puig
Institut d'Estudis Catalans
Ple de l'IEC

Barcelona, 14 de gener de 2026